Botto Ján (1829-1881) 1: Ctibor, Margita a Besná, Orol, Piesne vojenské :)

Obsah

- Ctibor
- Margita a Besná
- Orol
- Piesne vojenské

Ctibor

Na hon zatrúbil Beckova pán.
„Pane!“ - predstúpi mních jeden -
„čuješ tie zvony zo všetkých strán?
Dnes je svätej nedele deň!
Dnes čo duša v chrám sa pohýna:
spomni i ty na Hospodina.“
„Na hon, na hon! kým duša mladá;
nedeľa, boh? čože ma doň!
Komu treba, nech si ho hľadá:
na hon, hurrá! na hon, na hon!“
A pán letí, družina za ním:
ľud stretáva ho so vzdychaním:
„Pane, zmiluj sa! - beda s nami.
Už sa prevrátil svet celý,
časy dobré s lastovičkami
dávno od nás odleteli.
Krivda krivdu a hriech hriech honí,
jakby to už bol deň pokonný!“
„Na hon, na hon! kým krv horúca!
Svet, ľud? haha! čože ma doň!
Čo stáť nevládze, nech sa rúca:
na hon, hurrá! - na hon, na hon!“
Tak loví on, loví bez ustania
celý deň boží do mrkania.
„Pane! postoj, už, hľa, mrká sa.
My ustatí i vraník tvoj.
Čuj,, jak celému svetu hlása
zvonček večerný - mier, pokoj.
Dosť krvi už za dňa natieklo,
v noci poľúva iba peklo!“
„Na hon, na hon! kým para stačí.

Copyright © 2013 - 2026 Encyklopédia poznania

Noc - i peklo? - čože ma doň!
Po smrti všetko zem zatlačí:
na hon, hurrá! - na hon, na hon!“
A laň letí lesom neschodným;
on za ňou - až kôň padne pod ním.
A blesk čudný šibne mu v oči,
pred ním duch kýsi zhrmí: „Stoj!
Kruh môj smrteľník neprekročí:
v zvieratníku zverstvu pokoj!
Páč! jak tu snie všaký tvor zeme;
tu len hriech jeden nezadrieme!“ -
A lovec: bums, hallou! - no ozveny
naspäť doň udrú - bums, hallou!
I skočí sám sťa postrelený -
a za ním hiv, hav! svorka psov.
Hiv, hav! psi kolia svojho pána
cez hory, doly až do rána.
Ráno hľadá pána družina;
ale ani chýru o ňom.
Len keď mrkať sa vraj začína,
čuť horou hiv, hav, tresk i lom.
A tak každú noc až do rána
psi vlastní kolia svojho pána.

Margita a Besná

Ej, letí plť dolu Váhom, na plti veselo -
jak vtedy, keď na nej bolo to Slovensko celô.
Letí, letí ako húska, z Turca do Trenčína:
Pozor, chlapci! tu je už tá Strečnianska dolina.
Zmĺkli piesne. Faktor rečie: Páčte tie tri skaly,
jak nám priekom širym Váhom do cesty zastali:
to Margita. A za ňou toť! Besná na nás čaká;
hľa! jak hltá celý Váh do svojho pažeráka.
Nebojte sa! Neraz som ja prešiel sťato zdravý
s bohpomocou; - ale teraz, chlapci, klobúk z hlavy!
I všetko sa krížom žehná i modlí skrúšene:
prejde Slovák i cez peklo, prejde v božom mene!
Pozor! tu už Margita!
Že nás vľúdne privíta.

Copyright © 2013 - 2026 Encyklopédia poznania

Stúliť veslá a rúče
šmihom cez jej náručie!
Ona smelým neškodí,
dobrých Pán Boh sprevodí. -
Pozor! - tu Besná saňa!
Smelo v osudný skok!
Strelou do jej hrtana!
Razom: kormidlom vbok! -
A plť v huku i v pene
z pyskov sa jej vyžene.
Chvalabohu! - faktor vzdychne - šuhajci, už
sme von!
A tí trnú, či za nimi Besná nejde v pohon.
Nabok strachy! - teraz k vatre! usušiť si šaty,
ja vám budem o tých hrôzach hrozné rozprávati.
Ponad Váhom biely dom.
Pekná vdova býva v ňom;
ale krajšia dievčina
Margita, pastorkyňa.
Vdovička pekná, mladá,
vydávať by sa rada.
Vysedúva pri okne
a dievča v poli mokne;
oblieka sa v zamaty
a dievčatko v záplaty;
umýva sa vôdkami
a sirota slzami.
Idú, idú vohl'ači;
na vdovu nik nepáči,
len sa každý hneď pýta:
A kdeže je Margita?
„Hejže, Bože, prebože, -
takto to byt' nemôže!
Mne cestička zaťatá,
kým ona nie vydatá.
Vydať ju? - vec daromná.
Kto potom príde po mňa?
Bohatstvo pôjde za ňou:

ja slúžkou, ona paňou.“
Rozmýšľa, vzdychá, šepce:
„Pre ňu ma - ach, nik nechce,
pre ňu sa mi nešťästí:
preč! - ona musí z cesty!“
A zlým ohňom vzbĺkne zrak:
„Počkaj, počkaj! - zrobím tak!“
„Margito! - už po lete -
pôjdeš do Turca k tete:
Tam obžinky, jasoty:
čas oddýchnuť z roboty.
Vezmi sviatočné šaty
i živôtik z tafaty -
i partu, keď ti ďaka -
kto vie, čo ťa tam čaká.“
Ide dievča dolinou
a macocha sihlinou;
dievča letí ako vták
a macocha ako drak.
Prišlo ono pod bralo,
kvietky vodou hádzalo:
„Hejže, Váhu, veštec náš!
Kam ja pôjdem na sobáš!“
Vtom vzteklica pripáli:
plesk! dievčinu zo skaly -
„Na! tu tebe sobáš tvoj!“
Voda, hora zhučí: hoj! -
Vdova kradne sa domov,
„Hoj, hoj!“ - ktos' za ňou volá,
ktos’ kuká spoza stromov,
ale tu nič dokola.
„Chachacha! kto o tom vie?
Ticho, ticho, svedomie!
Už cestička preťatá,
už Margita vydatá.“
„Hej, šuhajko z Ľubochny,
nepískaj ty pod okny,
ale pod' dnu ku stolu:

zoberme sa my spolu!
Cestička už preťatá,
Margita už vydatá.“
Nechodí šuhaj dnuká,
srdce jej žiaľom puká -
v duši kýsi hlas kričí
akoby hlas kuvičí:
„Aha, tu si, tu si, tu!
kam si dala Margitu?“
Hlavu na prsia zvesí:
„Nádej moja, kdeže si?
Ani šuhaj, ani sen -
svitaj, svitaj, biely deň!“
tu Váh, nebo i hora
jak by hrozní sudcovia
okom prísnym ju lovia:
„Aha, tu si, tu si, tu!
kams’ podela Margitu?“
„Ani noci, ani dňa -
čo si počnem, ja biedna?!“
Suseda, čo to značí
ten čudný rapot strák?
„Prídu, prídu vohľači.“
Vohľači? - „Veru tak!
Prikrývajte len stoly:
hostia jak by tu boli.“
Ach, suseda, suseda!
mne čosi pokoj nedá.
„Viem ja čo, dievka moja;
prídu oni - ukoja.“
Kto príde? - On? - a či nie?
„Čo súdené, neminie!“ -
Čuj len: klop, klop, do dverí,
klop klop, klop klop! - ha, kto je?
„To klope srdce tvoje.“
V okne - páč! - tvár strašlivá,
pozri! - jak sa dnu díva -
oči jej stĺpkom stoja.

„Veď to tam tôňa tvoja.“
Čo ten pes toľko breše?
Ćo to za kvik na streše?
Na moste dupot koní:
ach, to už idú oni!
Dvanásta práve bije -
„Dievka moja, čo ti je?
Bože môj, ty si chorá,
tebe sa dačo marí;
či poslať po doktora -
a či poslať do fary?“
Ach, nie! nie! márne reči,
mňa doktor nevylieči,
kňaz rozhrešenie nedá:
mne beda, večná beda!
Čuješ ten spev pred vráty?
To idú moji svati:
„Išlo dievča na sobáš -
hotuj, mamko, čo len máš.
Už nevesta zavitá
bielou ružou prekvitá.
Vezmi, mamko, pokladov:
pôjdeme my za mladou,
pôjdeme my ta, ta, ta,
kde Margita vydatá!“
Suseda, vody! vody!
Ach, zle mi, zle prichodí! - -
Buch, buch! - dvere s’ rozpadnú -
utopenci vkročia dnu:
„Hej, domová, domová.
čis’ už s venom hotová?!“
Zvýskne - vlasy sa zježia:
vyletí na pobrežia,
z pobrežia poď! hor’ stráňou
a svati všetci za ňou.
Ona predkom ako blesk,
hoj, a za ňou tresk i plesk.
Horou hučí: haj, haj, haj!

Copyright © 2013 - 2026 Encyklopédia poznania

a dolinou: jaj, jaj, jaj!
„Pukaj, kočiš, do koní:
pokuta hriech dohoní!“
Na vrch brala doletí,
svadba za ňou vzápätí:
„Hraj, muzika, hraj!
Hraj, muzika do skoku -
a s macochou do toku
haj, haja, haj!“
Tak sa stalo. - Od tých čias, vraj, o polnočnej chvíli
počuť, ako na tých skalách čosi clivo kvíli.
Na vrch Besnej chachot, chichot, svadobníci vreštia;
ale vtedy beda pltiam, čo blízko neštestia.
A tak to, vraj, bude bývať, kým sa v prach nezmelí
to veliké, hrozné bralo, ten hriech skamenelý.
Neraz doň hrom ešte udrie, neraz Váh doň búši,
kým popraje Boh pokoja totej biednej duši.
Nejedna plť na tom mieste ešte sa rozletí,
kým sa miera nedoplní nevinných obetí.
A len potom celým Váhom - tak to povedajú -
poletí piť spievajúci dolu ku Dunaju.

Orol

Dole, orle, z výšin, dole!
Sadá slnko za topole -
slnko sadá, deň sa tratí:
Kdeže budeš nocovati?!
Hej, viem ja, viem o čeľadi,
kde sa piesňou život mladí,
kde sa otcov sláva slávi,
kde sa pradie na zástavy,
kde sa kujú pravdy zbroje.
Ta ma znesú krídla moje!
Dole, orle, z výšin, dole!
Už pastieri tiahnu z hole,
ukonaná junač mladá
po pažiti nocľah hľadá.
Viem ja jedľu neobťatú,
pod ňou vatru neodspatú;

pri tej vatre mládež čaká
na slniečko - na junáka.
Jej snom sláva junákova,
chlebom - živé jeho slová.
Dole, orle, z výšin, dole!
Už rataji idú z poľa;
na večer znie zvonov hrana:
Už ich práca dokonaná.
Dokonaná - no semeno
v rodnú pôdu uloženo -
v rodnú pôdu, v ruky Božie:
Nezdusí ho tŕnie, hložie.
Prejde zima, svitne ráno:
Vzíde žitko zaoranô.
Dole, orle, z výšin, dole!
Už ostáva pusté pole,
už piesenky ohlas hynie:
„Veje vietor po doline."
Blysnú vatry po okolí
a pri vatre zbor sokolí
zahudie tú pieseň ľudu:
„Boli časy, ešte budú!"
Bo čo v svete všetko minie,
pravda naša nezahynie!

Piesne vojenské

I.

Stojí koník pri javore,
pri javore v bielom dvore.
A v tam dvore smutno stojí,
na vojnu sa šuhaj strojí.
Janík, Janík, biely Janík!
Nač ti šabľa, vraný koník?
Šabľa britká, koník divý -
ver' mi, budeš nešťastlivý!
Hej, šablička vybrúsená,
to je moja mladá žena!
A koníček divý, vraný -
to je môj svet maľovaný!

Janík, Janík, biely Janík!
Do tábora úzky chodník -
úzky chodník, šíra voda:
Ver' ťa bude, šuhaj, škoda!
Šabľa moja rúbe vzteklo,
prerúbe ma i cez peklo
a koník môj kľatá stvora,
prepluje i šíre morá!
Janík, Janík, biely Janík!
Tenký ten tvoj dolománik;
v tom tábore smutne hrajú,
veru ťa tam dostrieľajú!
Hrajú guľky olovené -
zastrelia ma alebo nie!
Hraj, muzika, hraj len ešte
že sprobujem dobré šťastie!
Janík, Janík, biely Janík!
Nebudeš tam kapitánik,
nebudeš tam v striebre, zlate,
ale budeš v prachu, blate.
A čože mne striebro, zlato?
Ani ja ta nejdem zato,
ale idem v boj biť sa ja
za slobodu svojho kraja!
Janík, Janík, biely Janík!
Tam zvädne môj tulipánik;
ponad horou čiema zora:
Nechoď, milý, do tábora!
Nič sa neboj, moja drahá!
Veď ho skropím krvou vraha;
tou krvou i zlé znamenie -
čierna zora - orumenie!
Janík, Janík, biely Janík!
Márna šabľa, márny koník;
v tom tábore vyzváňajú -
tam mi teba pochovajú!
Nedbám, keď ma pochovajú,
nech si ma len spomínajú;

Copyright © 2013 - 2026 Encyklopédia poznania

nedbám, nedbám, nebanujem,
len si voľnosť vybojujem.

II.

Keď odchodil milý z dvora,
vyťal krížik do javora
a pod krížik štyri slová:
Milá moja, ostaň zdravá!
V prvý deň ten kríž belavý:
Kdeže sa moj milý baví?
Baví sa on v dlhom rade,
sprobúva tam rúčky mladé.
Na druhý deň kríž krvavý:
Kdeže sa môj milý baví?
Baví sa on na bojisku
v daždi guliek, v šabieľ blysku.
Na tretí deň kríž ten tmavý:
Kdeže sa môj milý baví?
V širom poli dorúbaný,
chránia ti ho straky, vrany!
Vrany, vrany, čierne vrany!
Kde môj milý pochovaný?
Či na holi, či na doli,
či na širom, pustom poli?
I na holi i na doli -
i na širom, pustom poli;
jeden palček za horami,
druhý palček za morami.
Jaj, Bože môj, Bože milý!
Čo ťa mi tak zachránili -
bez truhličky, bez jamičky
roznosili na kúštičky?!
„Nač mi truhla, milá moja!
Veď som padol vprostred boja;
nač mi jamka úzka, tmavá:
Môj hrob veľký jak má sláva!“

III.

Letí sokol v širom kole,

Copyright © 2013 - 2026 Encyklopédia poznania

letí, letí od Budína:
Hej, sokole, môj sokole!
čis' videl tam môjho syna?
„Videl, videl včera, vloni -
včera, vloni v širom poli;
tam on zastal pri pokoni,
tam ho biela hlávka bolí."
Syn môj, syn môj, keď ťa bolí,
kto ťa chová, kto ťa pojí -
kto ťa chová v širom poli,
keď sú nie tam rodní tvoji?
Netráp sa ty, mati moja!
veď sú pri mne moji známi:
Dobre mňa tu kŕmia, poja
bujné vetry s obláčkami!
Syn môj, syn môj, keď ťa bolí,
kto pri tebe deň, noc stojí,
kto pri tebe v širom poli,
keď sú nie tam rodní tvoji?
Netráp sa ty, mati moja!
mám tu sluhov po svej vôli,
vo dne, v noci pri mne stoja
hladní vlci i sokoli!
Syn môj, syn môj, keď ťa bolí,
kto ťa lieči, kto ťa hojí,
kto ťa hojí v širom poli,
keď sú nie tam rodní tvoji?
Netráp sa ty, mati moja!
Dobre ja tu obstaraný -
mňa tu liečia, mňa tu hoja
sestry moje: straky, vrany!
A keď zomrieš, syn môj milý,
ktože ťa tam v hrob pristrojí,
kto sprevodí do mohyly,
keď sú nie tam rodní tvoji?
Netráp sa ty, mati moja!
Mám tu dmžstva na tisíce:
Hviezdy, mesiac mňa pristroja,

Copyright © 2013 - 2026 Encyklopédia poznania

vyprevodia fujavice.
Syn môj, syn môj - moje dieťa!
Čo si počne tvoja mati?!
Povedz aspoň, kde mám kvieťa
na hrobček tvoj zasievati?
Netráp sa ty, mati milá!
Obzri sa len kolo sebä:
Ten svet celý - má mohyla,
mramor kameň - sivé nebe!

IV.

Vrany, vrany, čierne vrany!
Skiad' letíte, z ktorej strany?
Letíme my od Budína:
Bolaže tam za hostina!
Bolože tam jedla, pitia -
bolože tam za kus žitia!
Ten tvoj Janík, to chlapina!
Nacedil nám hnedky vína,
nasekal nám sčerstva mäsa:
Najedzte sa! Napite sa!
Už sme chceli nasýtené
ďakovať mu za uctenie,
a on nám len kladie, kladie
nových jedál rad po rade.
Až na konfekt, smačnú stravu -
predloží nám - svoju hlavu.

Copyright © 2013 - 2026 Encyklopédia poznania